

Паралельно застосовуються операції під «чужим прапором» та залучення проксі-сил (найманців, радикальних груп), що дозволяє агресору зберігати політичне алібі й уникати міжнародної відповідальності. Усе це супроводжується правовою війною (Lawfare) – маніпуляцією законами для виправдання власних дій та паралічу волі противника [3].

У сучасній гібридній війні цифрові технології остаточно перетворили людську свідомість на ключове поле бою, де головною метою є не фізичне знищення, а когнітивна деструкція супротивника. Механізми маніпуляції базуються на створенні викривленої інформаційної реальності: через алгоритми соціальних мереж, ботоферми та дипфейки агресор цілеспрямовано розмиває межу між правдою та вимислом, провокуючи дезорієнтацію, внутрішні конфлікти та підрив довіри до державних інститутів.

За таких умов головним чинником національної безпеки стає когнітивна стійкість суспільства, яка поєднує в собі два критичні аспекти: формування індивідуальної когнітивної безпеки – здатності громадян самостійно ідентифікувати маніпуляції та протистояти деструктивним змінам, а також розвиток стратегічної стійкості всієї нації через зміцнення соціальної згуртованості та критичного мислення. Тільки такий комплексний підхід дозволяє суспільству зберігати функціональність і волю до спротиву навіть під інтенсивним та тривалим інформаційним тиском нелінійної агресії [4].

Історичний досвід «непрямих дій» та радянських «активних заходів» отримав нове технологічне втілення, де цифрові інструменти, Big Data та нелінійна агресія дозволяють руйнувати держави зсередини.

Ключовим підсумком дослідження є те, що в умовах викривленої інформаційної реальності традиційні засоби оборони є недостатніми. Найвищим пріоритетом національної безпеки стає людиноцентричний захист: формування індивідуальної когнітивної безпеки та зміцнення стратегічної стійкості суспільства. Тільки через розвиток критичного мислення, медіаграмотності та соціальної згуртованості можливо нейтралізувати маніпулятивний вплив агресора та зберегти суб'єктність держави в умовах глобальних гібридних загроз.

#### **Джерела та література**

1. Сунь-цзи. Мистецтво війни. Київ : Арій, 2014. 128 с.
2. «Conflict in the 21<sup>st</sup> century: the rise of hybrid wars». URL: [https://www.potomacinstitute.org/images/stories/publications/potomac\\_hybridwar\\_0108.pdf](https://www.potomacinstitute.org/images/stories/publications/potomac_hybridwar_0108.pdf) (дата звернення: 07.04.2026).
3. Світова гібридна війна: український фронт: монографія / за заг. ред. В.П. Гробуліна. – Київ: НІСД, 2017. 496 с.
4. Дубов Д. В. Когнітивна деструкція як інструмент гібридної війни : аналіт. доповідь. URL: <https://niss.gov.ua> (дата звернення: 07.04.2026).

#### **Секція 4. ОСМИСЛЕННЯ ФЕНОМЕНУ ВІЙНИ: КОГНІТИВНИЙ, ФІЛОСОФСЬКИЙ ТА СОЦІАЛЬНИЙ ВИМІРИ**

УДК 351.86:004.056

**Вітик І., канд. юрид. наук**

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

#### **ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА І ПІСЛЯВОЄННА ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ВНУТРІШНІХ РЕФОРМ**

***Анотація.** Досліджено особливості забезпечення інформаційної безпеки України в умовах сучасного етапу російсько-української війни. Розкрито сутність інформаційної війни як інструменту впливу на свідомість суспільства, системи управління та державні інститути. Проаналізовано основні загрози, зокрема кібератаки, інформаційно-психологічні операції та витоки даних. Обґрунтовано необхідність формування ефективної системи управління інформаційними ресурсами, імплементації європейських норм захисту даних та*

VI Міжнародна наукова конференція «ВОЄННІ КОНФЛІКТИ ТА ТЕХНОГЕННІ КАТАСТРОФИ: історичні та психологічні наслідки» (до 40-х роковин аварії на Чорнобильській АЕС) посилення стійкості публічного управління. Визначено стратегічні напрями післявоєнного розвитку України в контексті безпеки, економіки, політики та збереження людського потенціалу

**Ключові слова:** інформаційна безпека, інформаційна війна, кіберзагрози, публічне управління, національна безпека, інформаційні ресурси, цифрова трансформація, Україна.

**Vityk I., Ph.D. (Law)**

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

## **INFORMATION SECURITY AND THE POST-WAR TRANSFORMATION OF UKRAINE INTO THE EUROPEAN SPACE THROUGH THE PRISM OF INTERNAL REFORMS**

**Abstract.** *The article examines the features of ensuring Ukraine's information security at the current stage of the Russian-Ukrainian war. The essence of information warfare is revealed as a tool of influence on public consciousness, governance systems, and state institutions. Key threats are analyzed, including cyberattacks, information and psychological operations, and data breaches. The necessity of forming an effective system for managing information resources, implementing European data protection regulations, and strengthening public governance resilience is substantiated. Strategic directions for Ukraine's post-war development in the fields of security, economy, politics, and human capital preservation are identified.*

**Keywords:** *information security, information warfare, cyber threats, public administration, national security, information resources, digital transformation, Ukraine*

В українському законодавстві правового визначення поняття «інформаційна війна» немає. У сутності, «інформаційна війна», - це відкриті і закриті цілеспрямовані інформаційні дії щодо нав'язування супротивникові (людині, суспільству, державі) неправдивої інформації для зміни їх поведінки через зміну мислення або для самознищення з метою одержання «виграшу» в матеріальній сфері.

В Об'єднаній доктрині інформаційних операцій США (1998 р.) інформаційна війна визначається як комплексна діяльність (сукупність інформаційних операцій), спрямована на порушення систем державного і військового управління противника, на її військово – політичне управління, яка вже у мирний час призводила б до ухвалення сприятливих для сторони – ініціатора інформаційної війни рішень, а в разі конфлікту повністю паралізувала б функціонування інфраструктури управління противника.

У сфері державних стосунків існують три цілі інформаційної війни:

- контролювати і використовувати інформаційний простір, захищаючи при цьому свої інформаційні системи та мережі, що складають інформаційні структури, від дій противника;
- захищати свої інформаційні ресурси та здійснювати атаку на інформаційні ресурси противника з метою їх руйнування;
- підвищити загальну ефективність управління своїми Збройними Силами, економікою і соціально – політичним станом суспільства за допомогою використання інформаційних ресурсів та інформаційних структур (як своїх, так й противника).

У цьому сенсі слід зазначити, що рф використовує інформацію як зброю, рф воює інформацією.

Традиційні війни, як правило, завершуються укладанням мирного договору і сторона, що прогнала, як правило, не підлягає тотальному знищенню, оскільки існують відповідні міжнародні договори, що захищають країну – жертву, полонених тощо.

У разі ж ведення інформаційної війни усе відбувається по – іншому. Інколи, навіть жертва не знає про те, що вона є жертвою. Це пояснюється принциповою відмінністю застосування інформаційної зброї. Звична зброя застосовується по живій силі і техніці, а інформаційна, в основному, по системах управління і людях.

Відтак, застосування інформаційної зброї, не менш як звичайна, надає не менше можливостей для отримання ідеологічних, політичних, економічних військових та ін.

переваг. Більш того, недооцінка людського чинника, може стати на заваді розуміння сутності, можливостей інформаційної зброї та засобів її застосування за умов розвитку когнітивних кібернетичних систем. Тому захист інформаційних ресурсів та інформаційних структур щодо інтелекту, свідомості та підсвідомості людини через засоби максимального захисту обробки даних стає важливим компонентом у забезпеченні національної безпеки держави, складовою частиною якої є інформаційна безпека.

Так, ще до початку російсько – української війни українські інформаційні системи зазнали потужних кібератак від російських хакерів. З початком повномасштабної агресії рф, їх інтенсивність значно зростає. Після 24 лютого 2022 р. кількість кібератак на об'єкти критичної інформаційної інфраструктури та державні інформаційні системи зростає втричі, при чому, 90% їх здійснили військові хакери рф та білорусі. Так, рф намагається отримати доступ до персональних даних українців та завдати шкоди інформаційним системам у сфері публічного управління України. Витік персональних даних українців загрожує кібербезпеці Української держави, тим, що ворог використовує їх проти не лише громадян України, а й державних службовців. Витік чутливих даних, що мають офіційний характер, загрожує діяльності системи публічного управління та здійснення нею управлінських функцій в умовах воєнного стану.

Тому, перед системою публічного управління України постало нагальне завдання формування системи інструментів управління інформаційними ресурсами з метою протидії інформаційним атакам рф. Загалом, формування системи інструментів управління інформаційними ресурсами з метою протидії інформаційним атакам в умовах протидії агресії вказує на необхідність функціонування в Україні системи забезпечення інформаційної безпеки, здатної централізувати всі процеси виявлення інформаційних загроз та адекватного реагування на них, об'єднувати та спрямовувати зусилля всіх рівнів системи публічного управління на протидію деструктивному впливу російського агресора.

Сформований досвід європейських антикризових практик управління інформаційними ресурсами вказує на те, що кожна з них покладається на стратегію управління інформацією. У цьому сенсі, важливим є необхідність імплементації положень регламентів ЄС 2018/1807 (метою є забезпечити в ЄС руху даних шляхом встановлення правил та обмежень, що стосуються вимог щодо локалізації даних, їх доступності лише для компетентних органів) та 2022/868 (встановлює правові обмеження для обміну даними) до національного правового поля, що спричинено не тільки вимогами євроінтеграційного поступу України, а і викликами сучасних цифрових трансформацій сфери публічного управління, оскільки основною спільною характеристикою є їх спрямованість на захист даних, тобто, використання даних у такий спосіб, який є безпечним, захищеним та заснованим на праві на приватне життя.

Оскільки, у 2022 р. з початком повномасштабної війни рф проти України російський план повної ліквідації української державності і приєднання територій України до території рф перетворивши їх у нові губернії не вдалося, росія поступово звертає увагу на інші свої напрацювання щодо повернення України до свого складу.

Вже сьогодні спецслужби росії працюють над планами упокорення України з використанням московської церкви в Україні та проросійськи налаштованих осіб, дискредитації української армії та органів влади, дискредитації України на міжнародному рівні, щоб зменшити міжнародну підтримку і т. д. Головна мета цих планів полягає у тому, щоб за будь – яких умов результатів цієї війни не дати Україні вибратись з російської пастки, посіяти в Україні внутрішній розкол, що є для нас найбільш небезпечним. Росіяни хочуть «насадити» думку українському суспільству про безальтернативність співпраці України з ними.

За висновками представників ОБСЄ 40% російських військовополонених вважають українців неповноцінними людьми, що вони є недоросіями, які відкололись від «материнської держави», а 68% вважають «сво», яку затіяла їх держава проти України виправданою.

У післявоєнний період, щоби закласти міцну основу стійкості України для майбутніх поколінь слід провести системні реформи в політичній, економічній, правоохоронній, безпековій та інших сферах.

1. *Головною умовою успішності* проведення будь – якої реформи є відновлення довіри громадян України до органів державної влади.

У зв'язку з цим, українське суспільство вимагає, наприклад, проведення об'єктивного розслідування фактів порушення окремими народними депутатами України вимог частини першої статті 78 Конституції України та пункту 4 частини першої статті 3 Закону України «Про статус народного депутата України» положеннями яких народним депутатам України заборонено займатись будь – якою, крім депутатською, оплачуваною роботою, за винятком викладацької, наукової, творчої діяльності, коли вони за «правильне голосування» за ті, чи інші законопроекти на пленарних засіданнях парламенту окремо отримували грошову винагороду.

Окремого об'єктивного розслідування потребує знищення закріплених законодавством України таких функцій Верховної Ради України: *законодавчої*, парламент, як правило, має бути джерелом вироблення законодавчих рішень; *представницької*, народні депутати мають належно представляти своїх виборців та Україну, як державу, за кордоном; *контрольної*, парламент через свої комітети має контролювати свої рішення.

Також об'єктивного розслідування потребують дії влади щодо підготовки України до повномасштабної війни з РФ у період з другої половини 2019 р. по 24 лютого 2024 р., як то: призупинення ракетних програм, переозброєння української армії, небажання її фінансувати, провал мобілізації, відведення боєздатних частин з Гостомеля, Запорізького напрямку, розмінування Чонгару та акваторії Чорного моря, подій «вагнергейту», візиту очільника держави в Оман напередодні російського повномасштабного вторгнення, а також за участю міжнародних правоохоронних інституцій розслідування розкрадання коштів Державного бюджету України, вкрадених на захисті енергетики, виведення грошових коштів в «офшори» починаючи з 2012 р. тощо.

2. *Політична сфера.* У класичному розумінні науки конституційного права розподіл влади розуміється як розподіл її функцій, коли кожна влада виконує свої функції відповідно до їх конституційних повноважень, причому, посада Президента України за визначенням переважної кількості конституціоналістів України не належить до жодної з гілок влади.

Практика реалізації принципу розподілу влади на три гілки влади в останні десятиліття в Україні підтверджує висновки про те, що між парламентською гілкою влади і президентом завжди виникає політичний конфлікт. Згідно з Конституцією України за формою правління Україна є парламентсько – президентською республікою. За Конституцією президент, - глава держави. У цьому сенсі, президент є одноосібним державним органом, не має дублювати і не втручатися у діяльність уряду та парламенту, а має координувати, консолідувати, врівноважувати їх діяльність. На практиці ж помітною рисою суспільного життя в Україні було політичне протистояння між парламентом і президентом, спричинене, головним чином, деструктивними діями самого президента.

Так, на рубежі 1994 – 1995 рр. в Україні настала і загострилась конституційна (управлінська) криза зумовлена намаганням тодішнього президента Л. Кучмою перебрати на себе ряд функцій парламенту та уряду. Подолати цю кризу вдалось через прийняття Конституційного договору між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України.

Далі, у 1999 р. в Україні виникла політична криза у зв'язку з оприлюдненням охоронцем Л. Кучми майором Мельниченком плівок на яких було висвітлено всю «внутрішню кухню» президентського управління країною.

Далі, - 2004 – 2005 рр. Помаранчева революція і переголосування другого туру президентських виборів, після цього, у 2014 р., розстріл протестувальників на Майдані у Києві та втеча Януковича.

У цьому сенсі й сьогодні діючий президент України також не вирізняється зразковістю виконання лише своїх повноважень, передбачених ст. 106 Конституції України.

Окрім того, Офіс (Адміністрація, Секретаріат) Президента України, який згідно з п. 28 ст. 106 Конституції України є допоміжним органом президента для виконання його повноважень фактично дублює повноваження Уряду України, що є неприпустимим в умовах демократичної держави.

З огляду на вищенаведене, вбачається доцільним створити відповідну конституційну комісію до складу якої мають увійти видатні українські державники та конституціоналісти і розглянути питання про доцільність проведення в Україні конституційної реформи основним спрямуванням якої має бути ліквідація посади президента України, з передачею його повноважень у сфері виконавчої влади прем'єр – міністру України, а з питань здійснення повноважень контролю Верховній Раді України. Також ця комісія має дійти висновку про доцільність формування Верховної Ради України лише з громадян України, які досягли щонайменше тридцятирічного віку, мають лише вищу юридичну освіту, з відповідним практичним досвідом.

*3. Економічна сфера.* На сьогодні влада не виробила економічну модель розвитку країни під час війни. Ключова проблема у тому, що уряд не запустив процеси самовідновлювання та зростання економіки під час війни, економіка не відкалібрована до потреб військового часу. Уряд упродовж попередніх років війни знаходився у «теплій ванні», оскільки ми отримували десь 40 - 50 млрд. дол. щороку і цих коштів вистачало на фінансування внутрішніх соціальних потреб. Наразі це припинилось.

Водночас, економіка не може зростати переважно за рахунок зовнішніх кредитів, вона має показувати внутрішню стабільність і використання внутрішніх ресурсів.

У зв'язку з цим, щоби надати імпульсу економіці України слід виокремити ті галузі, які вже у короткостроковій перспективі здатні дати необхідний українському суспільству позитивний результат, і де Україна може вирватись вперед у порівнянні з іншими Європейськими державами, а це промисловість заснована на переробці власної сільськогосподарської продукції, до того ж заснованої на біотехнологіях, без хімії, тобто вироблення власних якісних продуктів харчування.

Далі, військове виробництво (безпілотних систем, військових роботів, літакобудування, ракетобудування, виробництво бронетехніки тощо), і, ІТ – сектор, а також розвиток видобувних галузей промисловості основою мають бути видобування рідкоземельних корисних копалин, участь України у європейських ланцюжках вироблення кінцевого продукту інших галузей промисловості, що усе це неодмінно передбачатиме залишення на території України необхідних власних трудових ресурсів, їх навчання та перенавчання.

*4. Збереження людського потенціалу.* Війна має руйнівний вплив на репродуктивне здоров'я українців. На сьогодні Україна підійшла до межі невідтворення Української нації, не народу, а саме нації. За дослідженнями Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України (*провідна наукова установа України, що займається питаннями аналізу демографічних процесів у нашій державі*) Україна заглибилась у найбільшу демографічну кризу у світі, оскільки народжуваність в Україні впала до критичного рівня. За оцінками експертів війна, масова міграція, втрати на окупованій території призвели до однієї з найбільших демографічних криз у світі.

За висловлюваннями академіка, директора цього Інституту Е. Лібанової: *«Це катастрофа, жодна країна не може існувати без людей»*. За її словами від початку війни Україна втратила більше 10 млн. людей: загиблі, вимушені виїхати за кордон, мешканці окупованих територій.

За даними Міністерства юстиції України, на сьогодні, на одного народжуваного припадає три померлих. Лише у 2025 році в результаті цієї демографічної кризи Україна втратила 300 тис. своїх громадян.

Станом на 2024 – 2025 рр. в Україні десять жінок у середньому народили лише близько сім – дев'ять дітей, що є критично низьким показником. Водночас, для простого відновлення

покоління (без зменшення населення) цей показник хоча б має становити двадцять дві – двадцять три дитини на десять жінок.

За інформацією директора клініки репродуктивної медицини «Надія» В. Зубіна: зросла кількість ускладнень вагітності, хромосомних аномалій (вади несумісні з життям), «атак» на фізичне і психічне здоров'я українців.

Вихід з цієї ситуації: повернення тих українців, які виїхали з держави під час війни, збільшення народжуваності в Україні (через прийняття відповідних реальних державних програм їх фінансової підтримки), з одночасним проведенням жорсткої політики в Україні щодо недопущення мігрантів з Азії та Африки.

5. *Україна в системі Європейської безпеки.* Україна є ключовим гарантом безпеки в Європі перетворившись на форпост євроатлантичної безпеки. Основна мета – інтеграція в НАТО і ЄС, зміцнення обороноздатності для стримування російської агресії, а також участь у розробці нових механізмів колективної безпеки.

Крім величезної користі для безпеки України, НАТО отримає від прийняття України у свої повноправні члени величезне військове, стратегічне, матеріально – ресурсне підсилення, оскільки до країн Північноатлантичного союзу увіллється добре навчена українська армія з величезним бойовим досвідом.

Вбачається, що США поступова згортатимуть свою присутність у Європі. Відтак, не виключено, що крім НАТО у Європі можуть бути утворені й інші військові союзи (у яких Україна матиме визначну роль) за участю Великобританії (відповідальна за міжнародну політику об'єднаної Європи), Німеччини і Франції («військовий економічний кулак»), Польщі (військова логістика і сухопутна армія), України, Литви, Латвії, Естонії (основний форпост стримування москалів), Фінляндії, Швеції, Норвегії (фінансова і енергетична база, військові інновації).

#### **Джерела та література**

1. Joint Chiefs of Staff. (1998). *Joint Doctrine for Information Operations*. Washington, DC.
2. Regulation (EU) 2022/868 of the European Parliament and of the Council on European data governance (Data Governance Act).

УДК 364.444:355.48(477)

**Лещук Г., канд. пед. наук, доц.**

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Україна

**Лещук Р., канд. техн. наук, доц.**

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

### **ТРАНСФОРМАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ПОДОЛАННЯ ДОВГОСТРОКОВИХ НАСЛІДКІВ ВІЙНИ**

**Анотація.** У статті досліджена трансформація соціальної політики України як стратегічне реагування на довгострокові наслідки війни. На основі аналітичних документів обґрунтований перехід від патерналістської моделі соціальної політики до стратегії сек'юритизації, де соціальна сфера стає складовою національної безпеки. Висвітлена зміна парадигми захисту населення через впровадження сервісних підходів, децентралізацію послуг та розвиток системи ментального здоров'я. Особливу увагу приділено цифровізації як фундаменту нової моделі соціальної політики, що забезпечує адресність допомоги в умовах депопуляції та руйнації інфраструктури. Виснувано, що побудова якісно нової моделі соціального захисту, інтегрованої у глобальні політичні механізми та стандарти ЄС, є необхідною умовою для забезпечення резильєнтності суспільства та повоєнного відновлення України.

**Ключові слова:** соціальна політика, трансформація, війна, довгострокові наслідки війни.